

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

Variorum In Europa Itinerum Deliciae

Chyträus, Nathan

[Herborn], 1599

VD16 C 2803

Belgica.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-70708](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-70708)

BELGICA.

BRUXELLIS.

ANno 1558. exeunte Decembri in exequiarum
Caroli V. pompa funebri navis supra L. pe-
des longa Phil. regem Hispaniæ admirabili
arte & opere præcessit, cujus sinistrae parti se-
quentia inscripta legebantur:

*Non auri sitis aut fama ambitiosa cupido,
Non sceptri persuasit amor, tot adire labores:
Humani sed te generis pia cura coëgit,
Navibus ignotas investigare per oras,
Queis sacra inferres, populos Christoq; dicares,
Membra salutifera lustrans aspergine lympha.*

Fide Indis invec̄ta,
Tuneto capto & restituto, captivisq; reductis.
Metone Coroneq; vi captis.
Germania Bohemiaq; sedatis.
Geldria recepta.
Alphrodifio deleto.

Ad latus dextrum.

*Successus neq; te, Casar, spes certa petiti,
Destituit: donec te littore solvit Ibero:
Neptuno sternente viam, & Tritonibus udis,
Auspiciis veneranda tuis, transq; aquora vecta
Religio, tandem auriferis allabitur Indis:
Luce nova irradians mersas caligine mentes.*

Mari pacato.
Tremiseno restituto.
Solymanno profligato.
Orbe novo invento.

Ll v

DE PUPPI VEXILLUM MAGNUM DEPENDEBAT, cum hac inscriptione:

Imp. Cæs. Carolo Max. P. F. Augusto, Gal. Indico, Turc. Africo, Sax. victori triumphatoriq; multarum gentium. Tametsi res ab eo terra mariq; gestæ, singularis humanitas, incomparabilis prudentia, ardentiss. religio satis terrarum orbi conspicuæ sunt: Resp. tamē Christiana ob memoriam iustitiæ, pietatis, virtutisque ejus: Victoriā Navem, quæ mundum circumivit, quem suis ipse victoriis illustravit, P. D. S. B. P.

Præterea quod novum orbem orbi nostro patefecerit: exteris gentibus Christiano nomini additis: multisq; regnis provinciisq; Hispaniar. aucto Imperio.

Quod Solymanum Turcarum imperatorem, cum c c c. m. equitum: c. m. peditum Germaniæ impendentem, ruptis in fuga pontibus, amissisq; x v. millibus equitum in suos fines compulerit: Germaniā servatā.

Quod classe Peloponnesum invadens, civitates Turcarum Methonem & Coronem vi cepit.

Quod Barbarossam tyrannum, cum c c. m. peditum, xvi. equitum m. prælio ad Carthaginem superatum; arce Goletana l x. triremibus, multis piraticis navibus, cum nautico bellicoq; apparatu, ipsa Tuneto, Hippone novo, Hippone Regio civitatibus captis; regno Tunetano, Imperioq; Libyæ spoliaverit: restituto, vectigaliq; facto veteri legitimoq; rege.

Quod undeviginti Christianorum captivorum millia eo bello liberata in patriam reduxit.

Quod regnum Tremissen. devictā prælio Mauritanā Regi restituerit.

Quod Aphrodisium Libyæ nobilissimum emporium, Sussam, Monasterium & Clupeam classe cepit: maritimasq; Libyæ civitates principesq; vectigales fecerit.

Quod duas Turcarum classes, nostrum mare infestantes, duobus præliis, altero ad littus Mauritanæ, ad Siculum altero, deleverit.

Quod pristinam Reip. Januensium libertatem restituerit.

Quod

Quód Ducatum Mediolanensem, vi. exercitibus hostium repulsis, tribusq; magnis præliis devictis, Imperio Rom. bis, Duci semel restituerit.

Quód præclaro rei militaris peritiæ exemplo, primùm cunctando, mox longis difficilibusq; itineribus celeriter confectis, Albiq; tramisso, tumultuantis Germaniæ motus, pacata insuper Bohemia, victor sedaverit.

Quód contra Christiani nominis hostes sponte, contra Christianos non nisi laceffitus, & injuriam propulsans, arma sumpserit. Fortiss. Catholico Opt. q. Principi: titulos trophæaque, additis tumultu regnor. signis, devictarumq; gentium imaginibus; eadem Christiana Resp. majestati ejus devotiss. D. D.

Ad columnas Herculis navim sequentes.

*Jure tibi Herculeas sumpsiisti signa columnas,
Monstrorum domitor temporis ipse tui.*

EPITAPHIUM CAROLI V.

ex Guicciardino.

DEO OPT. MAX. S.

D. Carolo V. Imp. Cæs. Aug. Max. Indico, Turc. Afric. Germ. Hispaniæ, Siciliæ & Indiarum Regi, P. P. Principi potentiss. & invictiss. sacri Imperii liberatori, fundatori quietis, Christianæ Religion. acerrimo propugnatori; justitia, animi magnitudine, prudentia, religione, clementia, patientia, aliisq; insignibus virtutibus longé ornatiss. qui post ingentes ubiq; terrarum partas victorias, & clarissimos de Gallo, Turca, Afris, Italis, Germanis, actos triumphos, tot multis Indiæ provinciis & insulis etiam priscis incognitis, per legatos magno Reipub. Christianæ ornamiento inventis, atq; lustratis, deniq; post feliciter administratam, & prudenter constitutam Remp. Philippo filio tot amplissimis Hispan. Regnis, Flandriæ, & aliis provinciis inaugurato, Religione ductus ex Flandria in Hispaniam trajecit: seque in justum Hieronymiani ordinis cœnobium, ædibus illic jussu ejus constructis, recepit, ubi reliquum vitæ, quod vix biennium fuit, tranquil-

lissimé egit, & sanctissimé obiit XI. CAL. Octob. M. D.
LVIII. Joanna Lusitaniæ Princeps Hispaniarum guber-
natrix, patri opt. & max. P. Vix. ann. LVIII. mens. VI. dies
XXVII. Imperavit ann. XL. Regnavit ann. XLIII.

ANTWERPIANA.

IN ANTWERPIAM JUL. CÆS.
SCALIGER.

*O*ppida quot spectant oculo me torva sinistro;
Tot nos invidia pallida tela petunt:
Lugdunum omnigenum est: operosa Lutetia: Roma
Ingens: res Venetum vasta: Tolosa potens.
Omnimoda merces, artes priscaq; novaq;
Quorum insunt aliis singula, cuncta mihi.

IN AREA ARCIS ANTWERPIENSIS.

Ferdinando Alvarez á Toledo, Albæ Duci, Philippi II.
Hisp. apud Belgas præfect. quod extincta seditione, rebel-
libus pulsis, religione procurata, justitia culta, provinciæ
pacem firmarit, regis optimi minist. fideliss. positum.

IN MARIÆ.

Henricus Ranzovius, Regis Daniæ in Ducatibus Ad-
ministrato, Francisco ab Hallen Domino in Drakenburg
& Rintelem, ex equestri Brunsvicësi ordine nato, so-
cero suo, hac in urbe pié defuncto, anno nimirum 1553.
die 27. Septemb. marmoreum hoc monumentum con-
stituit: & jam secundum belli tumultibus destructum, in-
novavit.

IBIDEM.

Cornel. Scrib. Graphæus, præclaræ hujus urbis á secre-
tis, sibi suisq; & Hadrianaë Philippiaë dulciss. uxori vivens
pos

pos. Ipsa quidem vixit annos LXXI. decessit autem XVII.
Aug. M. D. LVI. uno & XL. ann. marita, matrona & pru-
dentiss. & pietatis cultrix eximia. Ille verò caram sequu-
tus conjugem migravit XIX. Decemb. M. D. LVIII. cum
vixisset ann. LXXVI.

ANTVERPIÆ IN PROPUGNACULIS.

Divæ Mariæ Hung. Reg. Divi Carol. V. Cæsaris sorori,
patriæ ex fratris auctoritate tutrici S. P. Q. A. hanc molem
ex eius nomine Marianam nuncupantes, piis votis D. D.
Quòd sollicito illius hortatu tantæ hæc vastitatis mœnia
graviss. Reipub. impensis vel quadrimestri spacio, ad mil-
le passuum longitudinem in superiorem usque limbum
excitata sint, universumq; urbis ambitum hac parte com-
plerent, mense Augusto, M. D. LII.

Constant. Halmalus, eques auratus huic
moli primum jecit lapidem, die XVII.
Julii M. CCCCC. LII.

JUSSU CAROLI V. CÆS.

Joannes à Crombach, eques aur. hujus urbis Senator,
huic moli indito nomine, Divi Jacobi, primum jecit lapi-
dem anno M. CCCCC. LII. die III. Junii.

ANTVERPIÆ IN TEMPLIO

D. Andrea.

CHRISTO SUSCITAT. S.

GEORGII VESELERI

Imp. Carolo V. Aug. & Philippo Regi Brabant. Ducibus à moneta primariis; quo munere annos XXV. functus
est. Vixit LXXVII. decessit die decimasexta Octobris,

ANN. S. MDLXX.

MARGARITÆ BOCHEN.

Ejus uxoris, quæ cum marito fuit annos LII. iterato
etiam geniali convivio, vixit LXIII. expiravit die XX.
mens. Sept. Anno salutis MDLXIV.

Hæredes mœsti B. M. M. posuer.

IN TEMPLO B. VIRGINIS MARIE.

D. O. M. S.

Christophoro Plantino Turonensi, civi & incole Ant-
verpiano, architypographo Regio, pietate, prudentia,
acrimonia ingenii, magna constantia ac labore maximo
cujus industria atque operâ, infinita opera, vetera, nova,
magno & hujus & futuri seculi bono in lucem prodie-
runt; Joanna Riviera conjux & liberi heredesque, illi
opt. viro, hi parenti, mœsti posuerunt. Tu qui transis,
& hæc legis, bonis manibus bene precare. Vixit annos
LXXV. desit hic vivere Kal. Quintilibus, Anno Christi
M D LXXIX.

ANNO CHRISTI M. D. LXXIX. HOC SEPUL-
crum nemini unquam referandum jure perpetuo sibi

D. Joannes Engelstede Senator Lubecen-
sis comparandum curavit.

Clariss. & doctiss. viro Domino Joanni Engelstede Lu-
bec. Imperialis civitatis Lubecæ Notario laud. & postea
Senatori digniss. inter ardua Reip. negotia, quorum cau-
sa Legatus huc venerat, rebus humanis pie exemto, glo-
riosa resurrectionis & beatitudinis spe hic quiescenti, ma-
rito opt. dilectiss. Gesa Meyers conjunx pia mœtiss. F. F.
Vixit annos XLVIII. Obiit anno D. 1579, die 27. Feb.
hora VIII. vespertina.

*Hæc inscriptio postea erasa, & monumen-
tum destructum est, quod in eo sepul-
tus fuisset Lutheranus.*

SUB PICTURA BELGIE.

OFFICIUM BONI PRINCIPIS.

Principi bono, fideli in rebus omnibus,

Deus stabilis regnum in perpetuum;

Illi nimirum, qui miserorum querelis aures præbet,

Qui pauperum controversias cum aequitate dijudicat,

Hæc est doctrina seniorum, & consilium prudentum.

Si populo huic hodie officium præstas

Audieris

Audiendo clementer, juvando ex arumnis;
Subjicient se tibi ad honorem tuum.
Ubi est Roboam, qui sapientum consilium contempsit?
Premere etiamnum vis duriter subditos?
Satin' affecerunt nos virgarum plage?
Quarisme scorpiones ad plagas infligendas acerbiores?
An patris tui mandatū & virga innocentibus lenior fuit?
An etiam scorpionem Inquisitionis in Belgiam
Meditaris inducere? tibi contingit quod Roboamo,
Qui delectaris bello, & pace fallace.
Istāne est tandem merces laborum meorum,
Quos contra tuos hostes sustinui plurimos? (tibi.
Opibus meis, sanguine, vita, semper parata ad serviendum
Unde nominis tui fama celebrata est in terras universas;
Nominis tui eram decus, & corona tua ornatus.
Pro beneficentiā maleficium accipio mercedis loco?
At o leo rugiens & urse violentissime,
Qui tot annis bella contra me gessisti cruenta,
Et in pradam tradidisti tyrannis peregrinis,
Ventos hereditatis nomine accipies, qui sic propriā domum
contristas.
Mercedem latrocinii & animi inconstantis &c.

FLANDRICA.

ARCUS TRIUMPHALIS, QUEM
 FLANDRI INSULANI EREXERUNT,
 CUM ISTAC TRANSIRET PHILIPPUS
 Rex Hispaniæ, inscriptio, sub imagine
 Caroli V. Cæsaris.

Quis te victorem dicat qui vinceris ipse,
 In victus victo Cæsar ab hoste tuo?
 Si veniam victus petit hostis, protinus illi
 Parcis, & errati te meminisse piget.
 Non te hostis, Cæsar, sed te clementia vincit,
 Et ratio, cum sis victor & ipse tuus.

*Vincere laus ingens hostes, & parcere victis
Gloria, sed sese vincere major erit.*

MONETÆ GANDAVENSIS.

AB UNOLATERE.

Anno xxci. Religione & Justitia reduce, vocato ex
Gallia pacata Duce Andegavensi, Belgicæ libertatis vin-
dice.

IN ALTERO.

Ganda pro Christo, lege, grege & patria.

IN ADVENTU

DUCIS ANDEGAVENSIS.

*Abstulit ut regni Dominus moderamina Sauli,
Et reprobum sancti privavit numinis aura,
Præfecitq; suo Regem Davida popello:
Sic modo depulsis patria regnoq; tyrannis,
Dux generose tuo voluit nos Marte tueri.*

SUB SOLE RADIOS SPARGENTE, ET SYM-
bolo Ducis, FOVET ET DISCUTIT.

*Exoriens veluti obscuras sol discutit umbras,
Arvaq; nativo lata calore fovet:
Non secus adventu dispergis nubila Princeps,
Ac libertatis spe recreas populum.*

Ad suggestum prope curiam.

*Venisti tandem, tuaq; expectata tueri
Ora datur?*

Item.

*Hunc tamen everso juvenem succurrere seculo
Ne prohibete, &c.*

ÆNEÆ A MARIVORTA.

Quis sim, quis olim, quis denique

Vivens

Vivens fuerim, requiris hospes optime:
Sum pulvis, olim nobilis.
Dum fata vitam haud invident superstitem
Belli, toga, domi, foris.
Heroas inter splendidos haud infimus,
Et miles & dux agminis.
At forte nomen & genus quasi veris
Et patriam de nomine;
Respondeo quod Cypridos quondam fuerit,
Gnato, Creusa conjugis,
Idem parentes indidere infantulo,
Vocatus Aeneas fui.
Gens Mari-vorta originem mihi dedit
Antiquitate splendida.
Brugis in auras me mater primùm tulit,
Herois inclyta & pia.
Quid sim, quid olim (vel potius nuper) fui,
Scis hospes. at tu quis sis,
Tenebris situs nequeo quidem cognoscere;
Sed tute te ipsum noveris.

LEIDAE.

LIPSIANI HORTI LEX IN
 IPSO ADITU, SUB PERSONA
 BIFRONTIS JANI. B.F.

Quisquis es, STA, LEGE, PARE.
 JANUS ad hoc limen sic EDICO.

I. Horto & hero fruendi tibi jus esto:
 Sed illo ad aspectum, isto ad sermonem.
 Nisi oculis, quidquid heic satum aut natum,
 ne LIBATO.

Tiro esto, manum apud te habeto.
 Si effers ad tactum aut ad raptum:
 Verbo dicam, te efferto.

Mm

2. Sed nec hero usquequaq; fruitor.
 Ante sextam vespertinam ne adito:
 Post septimam ne maneto.
 Horæ aliæ ad alias illi curas.
 Heic cogitat, heic pangit:
 STILUS heic est, abi musca.
 Quid si & cæna? abi musca.
3. Sermones etiam ne exlêges.
 Jocari licet:
 Narrare licet:
 Rogare licet:
 Sed nihil serium.
 Gratiarum hic locus est.
4. Si quid amœnius tamen in studiis,
 Inter ambulandum
 Disere, doce, disce.
 Et Musarum hic locus est.
5. Tu qui seriosus,
 Tu qui rixosus,
 Exeste.
 Clusius ego sum vobis.
6. Canis, præter unam, emaneto.
 Hecuba, præter unam, emaneto.
 Habes? hoc etiam.
 Quoquó te agis, te video.

LEODII.
 IN TEMPLO D. JACOBI.
 D. O. M.

DAnieli Mauch, & Rosæ Stockerin conjugg. qui postquam hæretic. factionib. aris foecisq; paternis pulsi, in hac Eburonum urbe exilii voluntarii sedem collocassent, IIII. mensium inter utriusq; obitum spatio interjecto, in æternam patriam migrarunt. Daniel filius unigena parentibus opt. dulcissimisq; mœrens P.

Vixit

Vixit Daniel ann. L XIII. Rosa L VII. In
matrimonio unâ fuere ann. XXXVII.
Obiit hæc prid. Id. Jul. ille XVI. Kal.
Decemb. ann. Christi M. D. XL.

IBIDEM IN GUILIELMITA-
rum cœnobio.

Hic jacet vir nobilis Dominus Joannes de Mandevile,
Al. D. ad Barbam miles, Dominus de Campdi, natus de
Anglia, Medicinæ Professor, devotissimus Orator, & bo-
norum largissimus pauperibus erogator, qui toto quasi
orbe lustrato, Leodii diem vitæ suæ clausit extremum.
An. Domini M. CCC. LXXI. m. Novemb. die XVII.

INSCRIPTIO FONTIS AD ÆDES COMI-
*tis Mansfeldia Petri-Ernesti, extra urbem Lützen-
burgam, versus septentrionem.*

Quisquis huc accedis, si te æstus sitisve urget, hic æstū
quietus vitato, sitim pronus extinguito, aquam manū
haurito, os lavato, at pede ne turbato, nudo corpore ne
polluito, quiescentibus enim carissimæ uxoris manibus
tranquillam undam sacravit: Mariæ de nomine Mariæ
fontem nuncupavit: æterni sui amoris testes latentes va-
sta sub rupelymphas erui, vivo lapide cingi, æternasque
fluere jussit P. E. C. M.

GRONINGAE IN
FRISIA.

D. O. M.

Lamberto Cantero Frisio Gruningensi, Jurisc. clariss.
Philosopho & Oratori præstanti, Caroli Quinti Sena-
tori, raro virtutis omnis exemplo, singulari patriæ orna-
mento, parenti merito longé cariss.

Mm ij

Pietatis & memoriæ ergo Gulielmus F. M.
P. C. B. Ann. XL. mens. III. O. An. ab O.
R. CLO IO LIII. VII. Kal. Sextil.

IN HOLLANDIAE
COENOBIO NON PROCUL
AB HAGA COMITUM.

EX GUICCIARDINO.

Illustris Domini Florentii, Comitum Hollandiæ filia, cujus mater fuit Mathildis filia Henrici Ducis Brabantiae, fratrem quoque habuit Gulielmum Alemanniæ regem: hæc præfata Domina Margareta, an. salutis millesimo ducentesimo septuagesimo sexto, ætatis suæ an. quadragesimo secundo, ipso die Parasceves, hora nona ante meridiem peperit infantes vivos promiscui sexus, numero trecentos sexaginta quatuor. qui postquam per venerabilem Episcopum Dominum Guiddonem Suffraganeum, præsentibus nonnullis proceribus & magnatibus, in pelvi quadam baptismi sacramentum percepissent, & masculis Joannes, femellis verò nomen Elisabeth impositum fuisset: ipsorum omnium simul cum matris anima ad Deum æternaliter victuræ redierunt, corpora autem sub hoc saxo requiescunt.

NB.

Vera esse quæ hic narrantur, testes sunt omni exceptione majores Lud. Vives, Erasmus Roterodamus, & alii, qui etiam occasionem & causam rei sic gesta hanc addunt. Margarita hæc mulierculam quandam, gemellos in utero gestantem, & stipem petentem, acerbè increpaverat, quod eam uno partu duos infantes producere potuisse negaret, nisi duorum quoque virorum commercio usa esset. Mendacia igitur precibus à Deo contendit, ut in signum innocentia sua Comitissa gravida tot pareret infantes, quot essent in anno dies. Quod & factum est, ut in Epitaphio præmissis narrantur.

A R N E.

ARNEMII IN
GELDRIA.

JODOCI SASBOUTI.

*Siste gradum: quod es, ipse fui, fortassis eris cras
Quod sum cadaver putridum.*

*Olim Jodocus eram Sasbout: me misit in auras
Delft clara pars Batavia.*

*Ter denis patriæ causas decidimus annis,
Pars consuli haud in gloria.*

*Deinde & pacatis Præses jus Casare Gueldris
Dixi, jubente Carolo.*

*Quid tituli? quid opes? quid nunc prudentia prodest?
Mors summa miscet infimis.*

*Sola manet virtus homini post funera, solam
Dum vivis hanc ama: vale.*

IN VICTORIAM NAVIM QUÆ
totum orbem ambivit.

*Prima ego velivolis ambivi cursibus orbem,
Magellane novo te duce ducta freto.*

*Ambivi, meritoq; vocor VICTORIA. sunt mihi
Vela ala; precium gloria; pugna mare.*

Mm iij